

UNES TRADUCCIONS CATALANES CENSURADES EL 1966

Sígrid Schmidt von der Twer

La història de les relacions literàries germano-catalanes és també la història d'uns silencis, d'allò que hom volia dir, però no va poder perquè de 1933 a 1975 en una forma o altra restà sotmesa a la censura feixista.

Un cas concret és el següent. Feliu Formosa i Artur Quintana redactaren des de finals de 1962 fins a la primavera de 1963 una antologia de poesia alemanya de combat, amb el títol de Amb música la cendra, per a l'editorial Fontanella, que a l'hora de la veritat es féu enrera. Pel setembre de 1963, sobre textos d'aquesta antologia Feliu Formosa féu el muntatge Poesia document, estrenat el 12 d'octubre d'aquell mateix any a Ripoll pel Grup Gil Vicente, que ell mateix dirigia, i representat després unes cinquanta vegades a diverses localitats del Principat. Finalment l'any 1966, l'editorial Aymà publicà l'antologia, lleugerament ampliada, ara amb el títol de A la paret escrit amb guix i la reedità el 1977.

La censura n'eliminà dos textos que publiquem ací per primera vegada segons les versions que en feren Feliu Formosa i Artur Quintana. El primer és una poesia de Kurt Tucholsky (Berlín, 9-1-1890 - Hindås, Suècia, 21-12-1935), un dels autors satírics més importants del període d'entreguerres. Es tracta de «Drei Minuten Gehör» («Tres minuts de silenci»), escrita el 29 de juliol de 1922 sota la impressió de la Guerra Gran. Tucholsky no figurava amb cap més poesia a l'antologia esmentada i, per tant, en va haver de quedar exclòs.

El segon text, «Dann gibt es nur eins!» («Aleshores només hi ha una sortida!»), és el darrer que va escriure el seu autor, Wolfgang Borchert (Hamburg, 20-5-1921, Basilea, 20-11-1947), per la tardor de 1947 a Basilea, poc abans de morir a conseqüència dels patiments de la guerra i la presó. Com que Borchert figurava també amb un altre poema, «Im Kreis» («En cercle»), a l'antologia, fou possible de parlar-n'hi.

FELIU FORMOSA - ARTUR QUINTANA

**A la paret,
escrit amb guix**

Poesia alemanya de combat

1976
EDICIONS PROA

(Foto Kurt Keller)

TRES MINUTS D'ATENCIÓ

Kurt Tucholsky

De vosaltres els qui trebal·leu voldria
tres minuts d'atenció!

De vosaltres els qui piqueu amb martells,
de vosaltres els qui camineu amb croses,
de vosaltres els qui feu servir la ploma,
de vosaltres els qui alimenteu les calderes,
de vosaltres, les qui amb mans fidels
doneu amor a l'home...
de vosaltres, joves i vells:
cal que us concentreu tres minuts
i penseu que no ens trobem entre els vencedors
d'aquesta guerra.
Recordem-ho, si us plau.

Dediquem el primer moment a l'home:
qui va incorporar-se fa uns anys a l'exèrcit?
Deixant els fills a casa i la mare plorant...
Vosaltres, la carn de canó uniformada!
Marxàreu cap a les trinxeres plenes de fang.
Allò no vau veure cap fill d'aristòcrata.
(Un d'ells va emborratxar-se a reraguarda
i amb les grans dames se'n va anar
a dormir-la.)
Us vau fer suar de valent,
van instruir-vos.
Seguíeu passant per imatges de Déu?
A la caserna..., a la garita,
éreu inferiors al més infecte dels polls.
L'oficial sí que era una joia,
però vosaltres no éreu més que «gentussa»!
Miseres màquines de saludar i disparar.
«Tu, porc, les mans a les costures del pantalons!»
Els ferits ja podien doblegar-se i retorçar-se:
això sí, quan venia un príncep
haviu de jeure quadrats.

I fins i tot a la fossa comuna, éreu vosaltres els porcs:
els oficials els enterraven sols.
Fóreu l'article de més baix preu per a la mort...
i així quatre anys inacabables, plens de sang,
ho recordeu?

Dediquem el segon minut a la dona.
A qui se li anaren tornant els cabells grisos?
Qui, quan passava el dia i venia la nit,
no podia reprimir un crit d'esglai?
Qui va passar quatre anys fent cua,
mentre les princeses i els seus nobles consorts
tot, tot, tot ho tenien?
Qui va rebre una breu notificació,
dient que un soldat més dormia a Flandes?
Adjunts dos fulls i un formulari...
Qui va haver de mendicar una pensió?
Llàgrimes, espasmes i crits desesperats.
Ell jeia en pau, havíeu quedat soles,
o bé us el tornaven mutilat,
ranquejant sobre un parell de crosses.
Aquesta fou la veritable cara dels magnífics
grans temps, quatre anys inacabables...
Ho recordeu?

Dediquem el tercer minut als nois!
A vosaltres no us van embotir en la guerrera.
Éreu lliures encara, avui sou lliures!
Procureu ser-ho sempre!
Per a vosaltres tota l'esperança, a vosaltres la confiança
de milions d'homes i dones d'Alemanya!
Vosaltres no us heu de quadrar mai!
Vosaltres no heu de servir!
Heu de ser lliures! Els ho heu de demostrar!
I si us vénen a amenaçar amb pistoles:
no seguiu! Que primer us arrosseguin d'un a un!
Prou servei militar! Prou soldats!
Prou condecoracions! Prou desfilar!
Prou oficials de reserva!
Sou el futur! La terra és vostra!
Traieu-vos del damunt aquests lligams de servitud!

Si així ho voleu, tots serem lliures!
Faci's la vostra voluntat! No hi volgheu ser!
Si així ho voleu, és vostra la victòria!
Mai més cap guerra!

ALESHORES NOMÉS HI HA UNA SORTIDA!

Wolfgang Borchert

Tu, home a la màquina i home al taller. Quan demà et manaran que no facis més tubs de conducció d'aigua ni olles, sinó cascs d'acer i metralladores, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, noia darrera el taulell i noia a l'oficina. Quan demà et manaran que has d'omplir granades i muntar teleobjectius per a fusells de precisió, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, amo de la fàbrica, quan demà et manaran que, en comptes de pólvores i cacao, has de vendre pólvora, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, investigador al laboratori. Quan demà et manaran que inventis una nova mort contra la vella vida, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, poeta al teu recambró. Quan demà et manaran de no compondre cançons d'amor, sinó d'odi, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, metge a la capçalera del malalt. Quan demà et manaran de declarar vàlids els homes per a la guerra, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, capellà a la trona. Quan demà et manaran de beneir el crim i santificar la guerra, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, capità al vapor. Quan demà et manaran de ja no transportar més blat, sinó canons i tancs, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, pilot al camp d'aviació. Quan demà et manaran que tiris bombes i fòsfor sobre les ciutats, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, sastre a l'obrador. Quan demà et manaran de tallar uniformes, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, jutge entogat. Quan demà et manaran d'anar al tribunal de guerra, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, home a l'estació. Quan demà et manaran de donar el senyal de sortida per al tren de municions i per al transport de tropes, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, home al poble i home a la ciutat. Quan demà vindran i et duran l'ordre d'incorporació, aleshores només hi ha una sortida:

DIGUES NO!

Tu, mare a Normandia i mare a la Ucraïna, tu, mare a San Francisco i Londres mare al Huang He i al Mississipí, mare a Nàpols i a Hamburg i al Caire i a Oslo — mares de tots els continents, mares del món, quan demà us manaran que pariu infants, infermeres per als llitzarets i nous soldats per a noves batalles, mares del món, aleshores només hi ha una sortida:

Digueu NO! Mares, digueu NO!

Perquè si no dieu NO, si VOSALTRES no dieu no, mares, aleshores: aleshores:

en les sorolloses, emboirades ciutats portuàries, callaran, esbufegant, els grans vaixells, i com titànics cadàvers de mamuts trontollaran, peressos cadàvers d'ofegats, contra els morts molls abandonats, amb el cos abans tan lluent, sonor, fet ara podrimener farcit d'algues, de varec, de petxines, amb feter de fossar i de peix podrit, estovats, emmalaltits, difunts —

els tramvies jauran despintats, esbonyegats, com absurdes, entelades, opaques gàbies de cristall, al costat dels entremesclats esquelets metàl·lics dels cables i les vies, darrera barracots corcats i amb goteres, en carrers perduts, plens d'esvorancs i cràters —

un silenci de plom, fang gris i brou espès, vindrà com rierada, voraç, creixent, fent-se més gran per les escoles, universitats i teatres, pels camps d'esports i de jocs, cruel i golut, inaturable —

els raïms daurats, sucosos, es podriran pels bancals en ruïna, l'arròs s'assecarà per la marjal resseca, les patates es glaçaran pels camps abandonats, i les vaques alçaran al cel llurs potes ertes, com tamboret tombat de munyidor —

als Instituts els invents genials dels grans metges s'agregaran, es podriran, plens de verdet —

a les cuïnes, rebosts i cellers, a les cambres frigorífiques i golfes, es faran malbé els darrers sacs de farina, els darrers pots de maduixa, de carbassa i de suc de cirera — el pa es florirà sota les taules capgirades i en els plats esquerdats, i la mantega fosa pudirà com sabó de potassa, caigudes les messes pels camps, al costat d'arades rovellades, com un exèrcit exter-

minat, i les xemeneies fumejants, les forges i fornals de les fàbriques re-
trunyents, recobertes de l'herba eterna, s'esmicolaran, s'esmicolaran, s'es-
micolaran —

aleshores la darrera persona, amb els budells destrossats i els pulmons
empestats, sense resposta i solitaria sota el sol roent, verinós, i sota els as-
tres trontollants, vagarejarà, solitaria entre les immenses fosses comunes i
els freds ídols de les gegantines, desertades ciutats de blocs de ciment, la
darrera persona, resseca, embogida, blasfemant, acusant — i la seva terri-
ble acusació: PER QUÈ? s'escolará inoïda per l'estepa, aletejarà per les ruïnes
esventrades, es filtrarà pels enderrocs de les esglésies, petarà contra els murs
dels refugis, caurà als bassals de sang, inoïda, sense resposta, el darrer crit
bestial de la darrera bèstia humana—

tot això passarà, demà, potser demà, potser encara anit, potser anit,
si — si —

si vosaltres no dieu NO.